

Χωροταξία, λειτουργίες και νοσταλγία στους κήπους της Θράκης: η περίπτωση της Πανδρόσου

Μ.Κ. Σιόλιου, Π. Καπαρτή και Ι. Ισπικούδης

Εργαστήριο Λιβαδικής Οικολογίας (286), Σχολή Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 541 24 Θεσσαλονίκη

Περίληψη

Οι κήποι, ως μονάδα πολιτισμικού τοπίου, αποτελούν σημειολογικά ενεργές θέσεις σε ανθρώπινους βιότοπους, καθώς και πηγή πληροφοριών για τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ ανθρώπινων συμβολικών συστημάτων και του φυσικού περιβάλλοντος και των αλλαγών των ισορροπιών αυτών των αλληλεπιδράσεων. Πέρα, όμως από οικολογική σημειολογία, οι κήποι προκύπτουν από το συνδυασμό διαφορετικού τύπου πεποιθήσεων, προθέσεων, κανόνων, νοσταλγίας και φυσικών και πολιτισμικών δυνατοτήτων. Υπ' αυτή τη μορφή περιγράφουν τις δομές του πολιτισμού. Στην παρούσα εργασία ερευνήθηκαν οι αυλές-κήποι της Πανδρόσου Ροδόπης, που επιλέχθηκαν ως χαρακτηριστικό παράδειγμα πολιτισμικού τοπίου ως απόρροια συνδυασμού πολιτισμού και φύσης. Έγινε πλήρης απογραφή και αποτύπωση των αυλών της Πανδρόσου, καθώς και συνεντεύξεις με συμπλήρωση ερωτηματολογίων με τους κατοίκους του χωριού. Από την επεξεργασία των αποτελεσμάτων προέκυψε ότι διαγράφεται καθαρά ένα μοτίβο χωροταξίας των φυτικών ειδών, σε συνδυασμό πάντα με τις οικολογικές ιδιότητες τους. Οι λειτουργίες των ειδών είναι σε πλήρη αρμονία με την παραδοσιακή μορφή κοινωνικής οργάνωσης, είτε πρόκειται για διαδικασίες κτηνοτροφικές (κλαδονομή μουριάς), είτε για θρησκευτικές (δάφνη, βασιλικός), γαστρονομικές (κυδωνιά), κ.ά. Η νοσταλγία αποτελεί έναν ακόμη σημαντικό παράγοντα διαμόρφωσης της αυλής καθώς υπαγορεύει είδη συνδεδεμένα με προγονικούς κήπους, όπως η πικροδάφνη και το πυξάρι. Το βασικό χαρακτηριστικό των κήπων της Πανδρόσου είναι η μέγιστη δυνατή εκμετάλλευση των φυτικών ειδών και οι πολλαπλές λειτουργίες τους.

Λέξεις κλειδιά: Πολιτισμικό τοπίο, νοσταλγία, θρησκεία, χωροταξία, κήποι.

Εισαγωγή

Η αναγνώριση χαρακτηριστικών μονάδων τοπίου παίζει σημαντικό ρόλο στη μελέτη, αξιολόγηση και, τελικώς, προστασία αυτών (Wascher 2001). Η αυλή αποτελεί χαρακτηριστική – και ίσως τη μικρότερη σε κλίμακα – μονάδα πολιτισμικού τοπίου, περιλαμβάνοντας τον κήπο και τα βοηθητικά κτίσματα σε παραδοσιακές μορφές κοινωνίας, όπως των γεωργο-κτηνοτροφικών οικισμών. Ειδικότερα στον κήπο, οι επιρροές του πολιτισμού και της φύσης συνδυάζονται και πραγματοποιούνται δια μέσου των ανθρώπινων δραστηριοτήτων (Hoffmeyer 1996). Τα πολιτισμικά συμβολικά συστήματα δημιουργούν και επηρεάζουν τις συνθήκες διαβίωσης των διάφορων φυτών και των ζώων ενώ παράλληλα, οι κάτοικοι του κήπου αλλάζουν και επεκτείνουν τη πολιτισμική γνώση της φύσης (Magan 2004). Παράλληλα, οι κήποι, ως μονάδα πολιτισμικού τοπίου, αποτελούν σημειολογικά ενεργές θέσεις σε ανθρώπινα ενδιαίτηματα (Magan 2004), καθώς και πηγή πληροφοριών για τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ ανθρώπινων συμβολικών συστημάτων και των φυσικών φαινομένων και την αλλαγή των ισορροπιών αυτών των αλληλεπιδράσεων (Kukk and Kalevi 1997).

Οι κήποι προκύπτουν μέσω του συνδυασμού των διαφορετικού τύπου πεποιθήσεων, προθέσεων, κανόνων και φυσικών και πολιτιστικών δυνατοτήτων και, υπό αυτήν τη μορφή, περιγράφουν τις δομές του πολιτισμού. Είναι δυνατόν η διαμόρφωση των κήπων να αντικατοπτρίζει διαφορετικές αντιλήψεις του τοπίου λόγω διαφορετικών πολιτισμικών ταυτοτήτων (Fraser and Kenney 2000).

Σκοπός της παρούσας εργασίας ήταν η διερεύνηση της χρηστικής, αισθητικής, θρησκευτικής και συναισθηματικής αξίας (νοσταλγία) των φυτικών ειδών, καθώς και η διερεύνηση της χωροταξικής τους διάταξη στους κήπους – αυλές.

Περιοχή έρευνας

Ως περιοχή έρευνας επιλέχθηκε ο οικισμός της Πανδρόσου, ο οποίος βρίσκεται στην ημιορεινή ζώνη (200 – 300 μ.) και υπάγεται στο δήμο Κομοτηνής του νομού Ροδόπης. Ο οικισμός απέχει 7 χλμ. από την πόλη της Κομοτηνής. Το κλίμα της περιοχής χαρακτηρίζεται μεσογειακό-ηπειρωτικό. Ο Γνεύσιος αποτελεί το κύριο πέτρωμα της περιοχής, η οποία βρίσκεται στη ζώνη βλάστησης *Quercetalia pubescentis*, με χαρακτηριστική την εμφάνιση πρινώνων. Τέλος ο οικισμός μπορεί να χαρακτηριστεί γραμμικός παράλληλος με το ποτάμι. Οι κάτοικοι της Πανδρόσου, γεωργο-κτηνοτρόφοι στην πλειοψηφία τους (84%), είναι χριστιανοί που μετοίκησαν στο τέλος των βαλκανικών πολέμων προερχόμενοι από Ανατολική Θράκη και Μικρά Ασία (Βακαλόπουλος 1991).

Μέθοδοι - Υλικά

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε κατά τους μήνες Απρίλιο – Αύγουστο του 2005 και διεξήχθη σε τρεις φάσεις. Χρησιμοποιήθηκαν ερωτηματολόγια, τα οποία συμπληρώθηκαν με προσωπική συνέντευξη, ενώ ταυτόχρονα έγινε καταγραφή των φυτικών ειδών που βρίσκονται στις αυλές και στα περίχωρα του οικισμού.

Πρωταρχικά πραγματοποιήθηκε επιλογή των οικιών που θεωρήθηκαν κατάλληλες για τους σκοπούς της έρευνας. Κριτήρια για την επιλογή των οικιών και κατ' επέκταση των αυλών αποτέλεσαν ο χρόνος κατασκευής τους, η χρονολογία εγκατάστασης των ιδιοκτητών τους σε αυτές και η εγκατάλειψη ή μη αυτών. Συγκεκριμένα, επιλέχθηκαν οικίες με έτος κατασκευής μέχρι το 1980. Οικίες μεταγενέστερες του 1980 θεωρήθηκαν ότι δεν ακολουθούν τις αρχές και τις τάσεις κατασκευής των παλαιότερων, αλλά ούτε ο περιβάλλον χώρος έχει τις ίδιες λειτουργίες και δεν καλύπτει τις ίδιες ανάγκες.

Τη δεύτερη φάση διεξαγωγής της έρευνας αποτέλεσε η απογραφή, η συνέντευξη, η συμπλήρωση ενός μικρού αριθμού ερωτηματολογίων καθώς και η αποτύπωση της χωροταξίας του περιβάλλοντα χώρου της οικίας (αυλή – κήπος) έχοντας ως στόχο την αναγνώριση πιθανών αδυναμιών των ερωτηματολογίων και τη βελτίωση αυτών.

Τελικώς έγινε απογραφή των οικιών που πληρούσαν τις προϋποθέσεις επιλογής και όχι κάποια δειγματοληψία αυτών για να αποκλειστούν πλήρως τα σφάλματα εκτίμησης.

Τα ερωτηματολόγια που χρησιμοποιήθηκαν διαιρούνταν στις εξής τέσσερις θεματικές ενότητες: α) κατασκευή και διαμόρφωση οικίας και βοηθητικών χώρων, β) διαμόρφωση περιβάλλοντα χώρου (χωροταξία, καταγραφή, λειτουργίες και χρήσεις των φυτικών ειδών), γ) ύπαρξη αγροτικών ζώων εντός της οικίας και δ) προφίλ του ιδιοκτήτη.

Αποτελέσματα και συζήτηση

Προφίλ των ερωτηθέντων

Ο αριθμός των οικιών που εξετάστηκαν στον οικισμό της Πανδρόσου ήταν 65 σε σύνολο 98. Από τους ερωτηθέντες στις 65 οικίες, το 23% ήταν άντρες και το 77% ήταν γυναίκες, καθώς, όπως διαπιστώθηκε, αυτές κυρίως είναι υπεύθυνες για τη διαμόρφωση των αυλών. Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων ανήκαν στην ηλικιακή κλάση των 60-80 χρόνων (73%), το 19% ανήκε στην κλάση των 40-60 χρόνων και το 8% ήταν μεγαλύτερο των 80 ετών. Η επαγγελματική τους απασχόληση ήταν η γεωργία (84%) και δευτερευόντως η κτηνοτροφία. Αν και τυπικά είναι συνταξιούχοι, εξακολουθούν να ασχολούνται με τη γεωργία και την κτηνοτροφία στο βαθμό που τους επιτρέπει η φυσική τους κατάσταση.

Φυτικά είδη

Τα θαμνώδη/ δενδρώδη είδη που έχουν τη συχνότερη εμφάνιση στους κήπους του οικισμού της Πανδρόσου είναι η κληματαριά (80,8%), η τριανταφυλλιά (77,0%), η καρυδιά (61,5%), η πικροδάφνη (46,2%), η κυδωνιά (42,3%), η συκιά (42,3%), η ελιά (34,6%), η βερικοκιά (23,1%), η κερασιά (23,1%) και η φλαμουριά (23,1%).

Στους κήπους επίσης των οικιών βρίσκεται και μεγάλη ποικιλία αρωματικών φυτών. Ο βασιλικός κατέχει την πρώτη θέση (80,8%), ενώ ο δυόσμος με (46,2%) και ο μαϊντανός (38,5%) ακολουθούν. Στη συνέχεια έπονται ο άνηθος (15,4%), η μαντζουράνα (11,5%), η λεβάντα 3,9% και το δεντρολίβανο 3,9%. Στην πλειοψηφία των κήπων εμφανίζεται συνδυασμός αρωματικών φυτών, τα οποία φυτεύονται συγκεντρωμένα σε τμήμα του κήπου.

Χωροταξία των φυτικών ειδών

Όσον αφορά τη χωροταξική διάταξη των φυτικών ειδών που βρίσκονται στους κήπους της Πανδρόσου, ακολουθήθηκε η παρακάτω διάκριση των χώρων: στο φράχτη της αυλής, στην αυλόπορτα, σε βοηθητικούς χώρους (αχυρώνας στάβλος, φούρνος, αποθήκη, κοτέτσι κ.α.), στο περιβόλι, στον κύριο και κεντρικό χώρο του κήπου και σε παρτέρια. Η κατηγοριοποίηση των παραπάνω χώρων προέκυψε στη διάρκεια της δεύτερης φάσης διεξαγωγής της έρευνας.

Τα είδη δαμασκηλιά (100%), κορομηλιά (100%), βυσσινιά (66,6%), δάφνη (60%) και ελιά (55,9%) είναι τα φυτά, τα οποία χρησιμοποιούνται κυρίως για περίφραξη. Στην πλειοψηφία τους είναι είδη με μικρές απαιτήσεις σε αυξητικό χώρο, οπότε δεν σκιάζουν το κεντρικό τμήμα των κήπων. Επιπλέον, η αρχιτεκτονική της κόμης τους (πυκνή διακλάδωση) τα καθιστά κατάλληλα για το σχηματισμό φυτοφραχτών. Πρέπει να σημειωθεί ότι η δημιουργία τεχνητών φυτοφραχτών έγινε μετά τη δεκαετία του 80. Μέχρι τότε υπήρχαν στον οικισμό κυρίως φυσικοί φράχτες από παλιούρι (*Paliurus spina-christi*) (ή και καθόλου) (ΔΕΠΑΚ 2005).

Στην είσοδο των αυλών εμφανίζονται περισσότερο τα: γιασεμί (100%), ροδιά (50%), ροδακινιά (50%), μουριά (42,8%) και πασχαλιά (40%). Το γιασεμί και η πασχαλιά φυτεύονται εξαιτίας του αρώματός τους, το οποίο αισθάνεται ο κάθε επισκέπτης της οικίας αλλά και ο κάθε διαβάτης. Η ροδιά φυτεύεται επειδή πιστεύεται από τους κατοίκους ότι φέρνει τύχη και για το λόγο αυτό πρέπει να έχει ξεχωριστή θέση στον κήπο. Σύμφωνα με την παράδοση, την ημέρα της πρωτοχρονιάς πρέπει κάθε νοικοκύρης να σπάει ένα ρόδι στον κήπο του ώστε να έχουν καλή τύχη τα μέλη της οικογενείας του.

Κοντά σε βοηθητικά κτίσματα εμφανίζονται κυρίως η καρυδιά (43,7%), η συκιά (41,2%) και η δάφνη (40%). Τα είδη αυτά δεν αποτελούν επιθυμητή τροφή για τα οικόσιτα ζώα, επομένως η παρουσία τους στο συγκεκριμένο χώρο είναι απόλυτα δικαιολογημένη. Είναι πιθανόν επίσης η παρουσία της καρυδιάς και της συκιάς να συνδέεται με τη χρήση τους για σκίαση των οικόσιτων ζώων. Επιπρόσθετα, η καρυδιά προστατεύει το έδαφος λόγω της

πυκνής κόμης της και το βελτιώνει με το άφθονο φύλλωμά της (Μπασιώτης 1970), πράγμα αναγκαίο αφού δίπλα σε βοηθητικούς χώρους το ποδοπάτημα του εδάφους από τα οικόσιτα ζώα είναι έντονο.

Η ροδακινιά (50%), η μηλιά (33,3%) και η κερασιά (28,6%) είναι τα είδη τα οποία εμφανίζονται συχνότερα στο περιβόλι, το οποίο δικαιολογείται από το γεγονός ότι και τα τρία είδη έχουν μικρή κόμη που δεν εμποδίζει την ανάπτυξη των οπωροκηπευτικών ειδών στον υπόροφο, δημιουργώντας έτσι μικρογραφίες πολυκαλλιεργειών στον κήπο.

Στο κεντρικό τμήμα της πλειοψηφίας των κήπων της Πανδρόσου παρατηρήθηκαν η κληματαριά (72,7%), η ροδιά (50%), η πικροδάφνη (41,7%) και η φλαμουριά (33,3%). Τέλος, δεν παρατηρήθηκε συχνή οργάνωση της βλάστησης σε παρτέρια, όπως παρατηρείται σε γειτονικά, μουσουλμανικά χωριά. Στις περιπτώσεις των κήπων όμως που υπήρχαν παρτέρια, αυτά περιλάμβαναν κυρίως τριανταφυλλιές (100%) ή άλλα ποώδη καλλωπιστικά φυτά.

Χρήσεις και λειτουργίες των ειδών

Χαρακτηριστικό των προσφύγων που αποτέλεσαν τους πρώτους κατοίκους της Πανδρόσου είναι η πολλαπλή χρήση των δέντρων που υπήρχαν στους κήπους του τόπου προέλευσής τους, γεγονός που συνεχίζεται μέχρι σήμερα αλλά σε μικρότερο βαθμό.

Η πλειοψηφία των φυτικών ειδών που υπάρχουν στους κήπους της Πανδρόσου εξυπηρετεί διατροφικές ανάγκες σε ποσοστό 54,5%. Ακολουθούν οι χρήσεις των φυτών για σκίαση (13,6%), λόγω ανάμνησης (13,6%) και λόγω συμμετοχής αυτών σε θρησκευτικές εκδηλώσεις (13,6%). Δένδρα όπως η καρυδιά, η κυδωνιά, η αμυγδαλιά, η συκιά, η μουριά, η βερικοκιά, η δαμασκηλιά είναι δέντρα των οποίων οι καρποί μπορούν να διατηρηθούν ή και να αποξηρανθούν, ώστε να εξασφαλίζουν τροφή οι κάτοικοι ακόμα και το χειμώνα. Οι καρποί και τα φύλλα των δέντρων αποτελούν κυρίαρχα στοιχεία στη μαγειρική και ζαχαροπλαστική των κατοίκων (π.χ. κρέας με δαμάσκηνα ή κυδώνια, ντολμαδάκια, τσίπουρο, κρασί, γλυκό του κουταλιού τριαντάφυλλο, βύσσινο, σύκο κτλ), αλλά χρησιμοποιούνται και στη διατροφή των ζώων τους (μουριά).

Η κληματαριά είναι το πρωτεύον φυτό που χρησιμεύει για σκίαση (38,5%), αποτελώντας ουσιαστικά «επέκταση» της βεράντας του σπιτιού - ο χώρος κάτω από τη σκιά της αποτελεί χώρο ανάπαυσης της οικογένειας, φαγητού αλλά και χώρο εργασίας όπου πραγματοποιείται το «βελόνιασμα» του καπνού. Σε μικρότερο βαθμό για σκίαση χρησιμοποιούνται η καρυδιά (19,2%), η αμυγδαλιά (11,5%) και η ελιά (3,8%).

Η καρυδιά χρησιμοποιείται για ξυλεία, οι καρποί της στη ζαχαροπλαστική και τα φύλλα της χρησιμοποιούνται για φαρμακευτικούς αλλά και θρησκευτικούς σκοπούς. Οι καρποί της αμυγδαλιάς προορίζονται για το εμπόριο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα της πολλαπλής χρήσης των φυτών είναι η μουριά, οι καρποί της οποίας είναι εδώδιμοι και χρησιμοποιούνται για την παρασκευή ποτού (κονιάκ) από το 11,5% των οικιών. Επιπλέον χρησιμοποιούνται στη φαρμακευτική για τη θεραπεία της στοματίτιδας (3,8%). Παράλληλα, τα φύλλα και οι κλαδίσκοι του δέντρου χρησιμοποιούνται για φυλλοσανό (3,8%), ενώ τα κλαδιά που απομένουν μετά τη βόσκηση χρησιμοποιούνταν για προσάναμμα στα τζάκια ή στους φούρνους (11,5%), αλλά και για την κατασκευή πασσάλων, οι οποίοι στήριζαν τα οπωροκηπευτικά είδη (π.χ. φασόλια) σε ποσοστό 3,8%.

Πέρα όμως από τα προϊόντα που προσφέρουν, ένα σημαντικό μέρος των φυτικών ειδών που εμφανίζεται στους κήπους της Πανδρόσου αποτελείται από φυτά «ανάμνησης». Είναι είδη τα οποία μετέφεραν οι πρόσφυγες από την Ανατολική Θράκη και τη Μικρά Ασία όταν εγκαταστάθηκαν στην Πάνδροσο το 1923. Έτσι, η κυδωνιά και η δαμασκηλιά αποτελούν τα κύρια είδη που φυτεύτηκαν από τους πρόσφυγες μετά την εγκατάστασή τους στον οικισμό στα πλαίσια μεταφοράς της εικόνας του κήπου της πατρικής οικίας στη νέα. Επίσης, η τριανταφυλιά, η πικροδάφνη και το πυξάρι είναι τα κυρίαρχα είδη θάμνων, τα οποία

διατηρούνται λόγω ανάμνησης και νοσταλγίας των πατρογονικών εστιών τους. Από τις μαρτυρίες των κατοίκων προκύπτει πως οι τριανταφυλλιές ήταν από τα βασικά φυτά που υπήρχαν στους κήπους των προγόνων τους. Τα τριαντάφυλλα ήταν και τα πρώτα λουλούδια που φυτεύτηκαν στους κήπους της Πανδρόσου, παρόλο που οι κάτοικοι αναγκάζονταν να μεταφέρουν νερό από την κεντρική βρύση του οικισμού, αφού υδροδοτικό δίκτυο δεν υπήρχε. Στον οικισμό διατηρούνται ακόμα δύο ποικιλίες τριανταφυλλιών που χρονολογούνται άνω των 100 ετών: 1) η εκατοντάφυλλη, και 2) η “γιεντίβερεν” τριανταφυλλιά η οποία ανθίζει επτά φορές το χρόνο, όπως υποδηλώνει και η ονομασία της. (γιεντί=εφτά, βερέν=φορές). Τέλος, ο βασιλικός (από τον οποίο παρασκευάζονταν και παρασκευάζεται η μαγιά για το ψωμί) και τα γεράνια είναι τα ποώδη είδη που παραπέμπουν επίσης ως σημαντικά στοιχεία στους κήπους των πατρικών τους σπιτιών.

Εκτός όμως από τα «φυτά ανάμνησης» υπάρχουν και τα «θρησκευτικά φυτά». Είναι είδη τα οποία χρησιμοποιούνται στα πλαίσια εκκλησιαστικών πρακτικών, είτε αποκλειστικά είτε σε συνδυασμό με άλλες χρήσεις. Τέτοια είδη είναι κυρίως αρωματικά, όπως ο βασιλικός που εμφανίζεται στην πλειονότητα των κήπων (80,8%). Είναι φυτό που χρησιμοποιείται στο στολισμό του επιταφίου, αλλά και στη γιορτή της υψώσεως του Τιμίου Σταυρού (14 Σεπτεμβρίου). Αξίζει να σημειωθεί ότι η χρήση του στην προαναφερόμενη λειτουργία ήταν προϋπόθεση για την περαιτέρω χρήση του στην παρασκευή μαγιάς. Όμοια και τα φύλλα της καρυδιάς, τα οποία χρησιμοποιούνταν ως αντισκωρικό μετά τη χρήση τους στο έθιμο της Γονατιστής (κινητή γιορτή: 50 μέρες μετά το Πάσχα). Η τριανταφυλλιά με ποσοστό εμφάνισης 50%, αποτελεί ένα ακόμη βασικό «θρησκευτικό φυτό»: *«Κάθε αυλή είχε από μία τριανταφυλλιά ώστε να έχουμε για τον επιτάφιο, για καμιά κηδεία αλλά και για να στολίζουμε τις εικόνες των αγίων όποτε γιορτάζουμε»* είπαν οι περισσότεροι κάτοικοι της Πανδρόσου. Μετά το 1950 που εγκαταστάθηκε το δίκτυο ύδρευσης στον οικισμό, οι τριανταφυλλιές πολλαπλασιάστηκαν στις αυλές και εισήχθησαν και νέες ποικιλίες. Η τάση των κατοίκων όμως είναι να διατηρήσουν τις παλαιότερες ποικιλίες για να μη χαθούν και μαζί μ’ αυτές χαθούν αναμνήσεις, εικόνες και συναισθήματα που σχετίζονται με αυτές. Η γαριφαλιά (42,3%) ήταν, επίσης, ένα από τα πιο παλαιά ποώδη φυτά που εμφανίζονταν στους κήπους των πρώτων οικιών. Λόγω της ανθεκτικότητάς τους αλλά και του αρώματός τους επιλέγονταν για το στολισμό του επιταφίου. Ήταν επίσης από τα πιο κοινά λουλούδια που χρησιμοποιούνταν στις κηδείες. Οι υάκινθοι και οι μενεξέδες ήταν τα μονοετή φυτά με τα οποία στολίζονταν ο επιτάφιος. Στο 42,3% και το 30,8% των οικιών εξακολουθούν να φυτεύουν υάκινθους και μενεξέδες αντίστοιχα για τον ίδιο σκοπό. Μάλιστα πολλές νοικοκυρές προνοούσαν και φύτευαν νωρίς τα φυτά για να συμπέσει η περίοδος της ανθοφορίας τους με το Πάσχα, οπότε και τα συγκόμιζαν για την εκκλησία.

Τα μόνα είδη χωρίς άρωμα που χρησιμοποιούνται στη θρησκευτική λατρεία είναι τα γεράνια (27%). Τα τελευταία είναι φυτά πολύ ανθεκτικά, με μεγάλη περίοδο ανθοφορίας και για το λόγο αυτό επιλέγονται για το στολισμό της εκκλησίας (ΔΕΠΑΚ 2005).

Συμπεράσματα

Η έρευνα έδειξε ότι, περισσότερο από ότι ήταν αναμενόμενο, τα συστήματα τοπίου των κήπων της Πανδρόσου είναι άμεσα συνδεδεμένα με θρησκευτικές πεποιθήσεις και με συλλογικές ή προσωπικές μνήμες. Από την άλλη πλευρά, το τοπίο συνέχει την οικολογική τοπική πραγματικότητα, καθώς και την εμπειρική, πολλές φορές παραδοσιακή, περιβαλλοντική τεχνολογία.

Αναγνώριση βοήθειας

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια του ερευνητικού προγράμματος ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ:

«Σχέσεις φυσικού περιβάλλοντος και πολιτισμικών τοπίων στην Νοτιοανατολική Ροδόπη: δημιουργία, εξέλιξη, χρήστες και αξιολόγηση» (κωδικός 80904), συγχρηματοδοτούμενου από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Βιβλιογραφία

- Βακαλόπουλος, Κ. 1991. Ιστορία του Βόρειου Ελληνισμού-Θράκη. Θεσσαλονίκη, Κυριακίδης.
- ΔΕΠΑΚ, Δ.-Κ. 2005. Ερανίσματα από την Πάνδροσο. Κομοτηνή, Δήμος Κομοτηνής.
- Μπασιώτης, Κ.Β. 1970. Μαθήματα Ειδικής Εφαρμοσμένης Δασοκομικής. Θεσσαλονίκη, Κορακίδης και υίός.
- Fraser, E.D.G. and W.A. Kenney. 2000. Cultural background and landscape history as factors affecting perceptions of the urban forestry. *Journal of Arboriculture*, 26(2): 106-117.
- Hoffmeyer, J. 1996. *Signs of Meaning in the Universe*. Trans. by Barbara J. Hayeland Bloomington, Indiana University Press.
- Kukk, T. and K. Kalevi. 1997. Puisniidud [Wooden Meadows]. *Estonia Maritima*, 2: 1-249.
- Maran, T. 2004. Gardens and gardening: A ecosemiotic view. *Semiotica*, 150-1/4: 119-133.
- Wascher, D.M. 2001. *European Landscapes in Transition: Levels of Intervention, Threatened landscapes, Conserving Cultural Environments*. London USA & Canada, Spon Press.

Spatial planning, functions and nostalgia in Thracians' gardens: the case of Pandrosos

M.K Sioliou., P. Kaparti and I. Ispikoudis

Laboratory of Rangeland Ecology (P.O. Box 286), School of Forestry and Natural Environment, Aristotle University of Thessaloniki, 541 24, Thessaloniki, Greece

Summary

Gardens, as a unit of cultural landscape, are not only semiological positions in humans' biotopes, but also sources of information for the interactions between human symbolic systems and natural environment. Beyond ecological semiotics, gardens are the result of the combination of beliefs, intentions, nostalgia and natural and cultural potentialities. In this meaning, gardens not only define but also describe the structure of civilization. In this paper, the courtyards –gardens of Rodopi's Pandrosos, which was selected as characteristic example of cultural landscape as emanation of combination of culture and nature, were examined. Interviews and questionnaires were conducted during the research, and a full inventory of the plants was conducted as well. The results show that there is a clear pattern of the species in the gardens, always in accordance with their ecological characteristics. The uses and functions of the species are in harmony with the needs of a traditional society, whether is about livestock needs (shredding and pollarding for example mulberry), or the religious purposes (bay, basil), or gastronomy (quince). Nostalgia is another important factor of gardens' shaping, given that it dictates the presence of species linked with ancestral gardens, like *Nerium oleander* and *Buxus sempervirens*. The main characteristic of Pandrosos gardens is the multiple uses and functions of the species.

Key words: Cultural landscape, gardens, religion, nostalgia, spatial planning.